
Vztah mezi školním prospěchem a rizikovým chováním u dospívajících

---

Výzkumů, které nalézají vztah mezi školní úspěšností a rizikovým chováním u dospívajících, existuje mnoho (např. Chadi et al., 2020; Lee & Lee, 2020; Čerešník, 2017; Kabíček et al., 2014), přičemž byly provedeny i takové výzkumy, které existenci tohoto vztahu zpochybnily (např. Baier, 2016; Tomšík et al., 2017). My jsme se v této práci však rozhodli vycházet ze dvou konkrétních výzkumů, se kterými jsme se nedávno setkali. První z nich je výzkum Zhanga a Slesnickové (2020), který se zabýval vztahem mezi školním prospěchem a delikventním rizikovým chováním amerických dětí. Tento autor a tato autorka rozdělili studenty/studentky do tří kategorií dle úrovně školní úspěšnosti a zjistili, že u skupiny s nejlepším prospěchem se delikventní chování vyskytovalo nejméně. Druhou studii provedli Cheah et al. (2021), kteří studovali mentální zdraví a rizikové chování studentů/studentek z etnických minorit v Malajsii. Ve svém výzkumu mimo jiné přišli se závěrem, že existuje korelace mezi abúzem návykových látek a špatným prospěchem ve škole.

Tyto výzkumy mají tedy společné to, že zkoumaly vztah mezi školním prospěchem a zvoleným typem rizikového chování – v prvním případě šlo o delikvenci, v druhém případě o abúzu návykových látek. Obě studie pak tyto vztahy potvrdily. Přičemž z jejich výsledků by dle našeho názoru bylo možné implikovat, že mezi školním prospěchem a mírou delikvence/abúzu existuje pozitivní korelace (neboli přímá úměra). To jednoduše řečeno znamená, že čím vyšší míra delikvence/abúzu se u daného studenta/studentky objevuje, tím vyšší (tj. horší) průměr známek má. Tyto výsledky zahraničních studií pro nás byly zajímavé, a tak jsme se je rozhodli ověřit na českých studentech a studentkách. Pro tento účel jsme použili datovou matici o 200 záznamech získaných od 36 (tj. 18 %) studentů a 164 (tj. 82 %) studentek středních škol ve věku od 15 do 19 let. Přičemž 85 (tj. 42,5 %) z celkového počtu respondentů/respondentek navštěvovalo gymnázium a 115 (tj. 57,5 %) střední odbornou školu. Jedná se o datový soubor získaný pro účely vlastní bakalářské práce.

Konkrétní hypotézy, o statistické významnosti vztahů mezi školním prospěchem a abúzem/delikvencí jsme se rozhodli ověřit pomocí lineární regrese. Jedná se o statistický postup, který vysvětluje chování jedné závislé náhodné veličiny za pomoci jednoho či

několika faktorů. Slovo lineární poukazuje na fakt, že hodnotu dané závislé náhodné veličiny můžeme získat jako určitou lineární kombinaci zmiňovaných faktorů (Dostál, 2021). Do našich modelů jsme zařadili následující proměnné:

- závisle proměnné – abúzus návykových látek, delikvence
- nezávisle proměnné – průměr známek
- kovariáty – pohlaví, typ střední školy, věk.

Závisle proměnnými rozumíme ty proměnné, jejichž rozptyl se snažíme pomocí skupiny regresorů (nezávisle proměnných a kovariátů) vysvětlit. V našem případě se tedy jedná o míru abúzu a delikvence, které jsme zjišťovali pomocí dotazníku Výskyt rizikového chování u adolescentů – VRCHA (Dolejš & Skopal, 2013). Pro každou z těchto závisle proměnných jsme vytvořili samostatný model. Nezávisle proměnnou průměr známek jsme zjišťovali tak, že jsme se respondentů/respondentek ptali na jejich známky ze čtyř vybraných předmětů, které navštěvovali studenti/studentky obou typů středních škol, a následně v programu Excel dopočítali jejich průměry. Kovariáty, kterými se v našem případě stali pohlaví, typ střední školy a věk, se od nezávisle proměnných liší tím, že jsme je do modelu zařadili ne proto, že by jejich vliv byl ve středu našeho zájmu, ale proto, aby nebyly příčinou zkreslení (Dostál, 2021).

Hypotézy o lineárním vztahu mezi delikvencí/abúzem návykových látek a školním prospěchem je možné ověřit pomocí testu statistické významnosti regresního koeficientu u regresoru průměr známek. Tento test jsme provedli v programu Statistica a spočíval v tom, že si pomocí programu spočítáme Waldovu statistiku a příslušnou p hodnotu. Přičemž pro Waldovu statistiku jsme se rozhodli proto, že ověřujeme významnost jediného regresoru (průměru známek) a nikoliv skupiny regresorů (v takovém případě bychom využili test podmodelu). Výsledky těchto testů pak shrnuje tabulka 1:

Tab. 1: Testy statistické významnosti lineárního vztahu

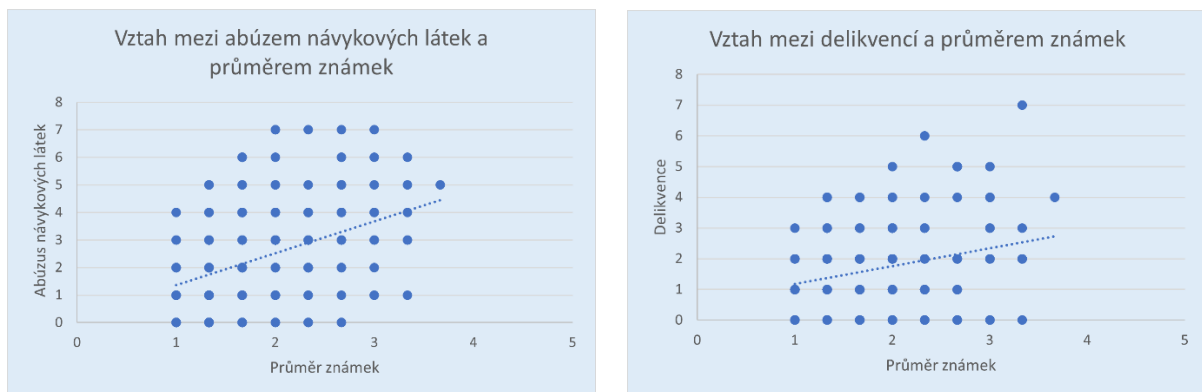
Model	Standardizovaný regresní koeficient	Testová statistika	P hodnota
abúzus	0,36	5,22	< 0,001
delikvence	0,29	3,86	< 0,001

Z tabulky 1 můžeme vyčíst, že zvýší-li se standardizovaný regresní koeficient průměru známek o jednu směrodatnou odchylku, pak v průměru vzroste skóre abúzu o 0,36

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=1>.

směrodatné odchylky a skóre delikvence v průměru vzroste o 0,29 směrodatné odchylky. Můžeme tedy říci, že průměr známek má větší vliv na abúzus návykových látek. V obou případech se však jedná o velmi vysoce signifikantní vztahy, což je možné odvodit z velmi nízkých p hodnot (v obou případech nižších než 0,001). Můžeme tedy říci, že na 5% hladině statistické významnosti je možné obě hypotézy přijmout. Pro lepší představu připojujeme grafy 1 a 2, na nichž je možné lépe vidět, že oba vztahy mají lineární podobu:

Graf 1 a 2: Vztah mezi abúzem/delikvencí a průměrem známek

Zmiňované výsledky jsou tedy ve shodě jak se studií Zhanga a Slesnickové (2020), tak se studií Cheah et al. (2021). A svědčí tedy o tom, že čím lepší prospěch (tj. nižší průměr známek) studenti/studentky výzkumného souboru mají, tím méně se u nich objevují dva vybrané typy rizikového chování – abúzus návykových látek a delikvence.

Literatura:

- 1) Baier, D. (2016). The school as an influencing factor of truancy. *International Journal of Criminology and Sociology*, 5, 191–202. <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2016.05.18>
- 2) Čerešník, M. (2017). Příčiny produkcie rizikového správania dospievajúcich v kontexte edukačného prostredia. *Školský psychológ*, 18(1), 26–38.
- 3) Dostál, D. (2021). *Lineární statistické modely v psychologii*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- 4) Chadi, N., Li, G., & Hadland, S. E. (2020). Adverse school outcomes and sexual risk behaviors among high school students with e-cigarette and marijuana use. *Journal of Adolescent Health*, 66(2), 517–521.

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=1>.

- 5) Cheah, Y. K., Kee, C. C., Lim, K. H., & Omar, M. A. (2021). Mental health and risk behaviors among secondary school students: A study on ethnic minorities. *Pediatrics & Neonatology*, 62, 628–637. <https://doi.org/10.1016/j.pedneo.2021.05.025>
- 6) Kabíček, P., Csémy, L., & Hamanová, J. (2014). *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Triton.
- 7) Lee, G. Y., & Lee, D. Y. (2020). The sexual risk behaviors of middle school students according to school nurse placement levels in Korea. *Asian Nursing Research*, 14(4), 212–220. <https://doi.org/10.1016/j.anr.2020.08.001>
- 8) Tomšík, R., Dolejš, M., Čerešník, M., & Suchá, J. (2017). Rizikové správanie študentov gymnázií Českej republiky. (Reprezentatívny výskum metódou VRCHA). *Adiktologie*, 17(1), 46-55.
- 9) Zhang, J., & Slesnick, N. (2020). Academic performance and delinquent and aggressive behaviors among children with substance using mothers. *Children and Youth Services Review*, 109, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104683>